

## Recenzie

### **KRAJNIAK, Milan: Úspěšní politici slovenských dejín**

Bratislava: Renesans, 2012, 103 s.

Politológia a história majú mnoho spoločné. Práve politológia používa z historických vied časť zdrojov na analýzu dejinných udalostí a súvislostí. Z nich sa potom vyvodzujú dôsledky pre prítomnosť. Snaží sa o to aj Milan Krajniak vo svojej publikácii „Úspěšní politici slovenských dejín“. Táto knižka je nielen obzretím sa do minulosti, ale aj poukázaním na chyby či omyly, ktorých sa dnes treba vyvarovať, ale aj zmienkou o pozitívach, ktoré treba do dnešných časov preniesť. Publikácia môže byť pomôckou pre študentov politických vied pri orientácii v historických politických udalostiach a ich aplikácii na súčasnosť.

„Hranice v strednej Európe sa v dejinách menili príliš často na to, aby sme práve dnešné usporiadanie strednej Európy považovali za konečné. Dejiny strednej Európy boli vždy plné výhier a prehier, víťazov a porazených. My, dnešní obyvatelia územia Veľkej Moravy, Nitrianskeho údelného kniežatstva, kráľovského Uhorska, dnes nazývaného Slovensko, potrebujeme obrazne povedané zapustiť korene do vlastnej zeme. Potrebujeme prijať naše dejiny, aby sme získali stabilitu a zdroj vedomia o úlohe našej vlasti v 21. storočí“ (s. 8). Citát vystihuje podstatu a obsah publikácie „Úspěšní politici slovenských dejín“. Útla knižočka prináša svedectvo o osobnostiach, ľuďoch, politikoch, ktorí pre históriu nášho územia urobili aj nemožné, resp. ktorí z pohľadu autora priniesli našej spoločnosti niečo nové, ktorí ju posunuli dopredu. Hľadať a nachádzať korene sa autor snaží prostredníctvom historických materiálov a vlastného štúdia dostupnej literatúry. Publikácia sa číta pomerne ľahko, prelúskat' sa ňou dá za jeden až dva dni. Na druhej strane sa však nie každému čitateľovi môže pozdávať, čo autor píše a do akých súvislostí vkladá jednotlivé vybrané osobnosti.

Miniseriál „Úspěšní politici slovenských dejín“ vychádzal na pokračovanie v internetovom magazíne *inzine.sk* v roku 2002. Až o desať rokov neskôr sa dočkal komplexného vydania vo forme publikácie. Knižné vydanie by podľa autora mohlo slúžiť ako inšpirácia pre čitateľa, ktorý nevníma naše dejiny ako dejiny vzdychov pod tisícročným útlakom. Dejiny Slovenska sú plnohodnotnými dejinami. Problém malého sebavedomia Slovákov podľa neho nespočíva v kvalite našich dejín, ale v našom vnímaní vlastnej minulosti.

Autor sa hneď v úvode kriticky vyjadruje na adresu tých elít, ktoré majú ešte stále v povedomí nebezpečný mýtus, že Slováci nemali vo svojej histórii žiadne úspešné politické osobnosti a všetkých našich politikov považujú väčšinou za amatérskych niktošov. Upozorňuje na potrebu vykorenenia tohto

faktu z nášho vnímania, pretože nám hrozí, že sa budeme ako národ zbytočne podceňovať.

Práve uvedenou publikáciou chce autor dokázať opak. Vybral politické osobnosti z našej histórie, ktoré podľa neho predstavujú skutočné politické elity, skutočných šikovných politikov. U každého z nich pomenúva aspoň jeden výrazný čin, ktorý podľa jeho subjektívneho názoru ovplyvnil naše dejiny. A práve to môže byť kameňom úrazu pri čítaní tejto publikácie. Nie každý sa totiž s jednotlivými vybranými činmi môže stotožniť, resp. ich vnímať ako prioritné.

Napriek tomu, že autor sa hlási k politickej pravici (momentálne má blízko k Novej väčšine Daniela Lipšica, v minulosti pôsobil v KDH), kniha „Úspešní politici slovenských dejín“ prekračuje akúsi stranickosť, možno aj ideológiu či barikády, ktoré by mali rozdeľovať spoločnosť na modrých a červených. V publikácii vsadil na nadstranickosť, ale v zdravom slova zmysle, pretože svoj vlastný postoj k téme a k výberu prioritných činov jednotlivých politikov si ponechal. Faktom však zostáva, že do zoznamu vybraných osobností sa dostali politici z každej strany politického spektra. Preto tu vedľa seba nájdete portrét politikov HŠĽS Andreja Hlinku, Karola Sidora a Milana Hodžu či Alexandra Dubčeka. Svoje strany si našlo aj veľkomoravské knieža Rastislav, tiež uhorskí panovníci Sv. Štefan či Karol Róbert. Autor však dáva do popredia aj menej známych stredovekých šľachticov slovenského pôvodu, typickým príkladom je rytier magister Donč. Nezabudol ani na osvietenú diktátorku Máriu Teréziu, otca slovenčiny Ľudovíta Štúra či generála Jána Goliana. Celkom dvadsaťjeden politikov, dvadsaťjeden osobností našej histórie. Prostredníctvom ich činov hľadá autor korene a upozorňuje, že je potrebné ich zapustiť poriadne hlboko, aby sme si našu históriu uvedomovali a zžili sa s ňou.

Výhodou tejto publikácie je jej jednoduchosť a stručnosť. Žiadny z politikov nie je opísaný na viac ako štyroch stranách, čo a čitateľa pôsobí ústretovo. Nie je to ponuka hlbavého skúmania histórie, ale upozornenie na zopár (podľa autora) výnimočných činov, ktoré nám pomôžu stotožniť sa s našimi dejinami. Autor pritom poukazuje aj na menej známe fakty, ktoré doposiaľ žiadna historická literatúra neopisovala podrobne. Napríklad pri Milanovi Rastislavovi Štefánikovi sa venuje najmä jeho pôsobeniu v Československých légiách na Sibíri, ale tiež zahraničnopolitickým dôsledkom pôsobenia našich vojakov v Ruskej občianskej vojne. Autor pripomína, že „vnímanie generála Štefánika je v našich dejinách často zúžené na jeho osobné, ľudské kvality. Pamätáme si ho ako hrdinu, ktorý sa z dedinského chlapca vypracoval až na úplný vrchol spoločenského uznania... Nič z toho nechcem ani v najmenšom spochybňovať. Snažil som sa len doplniť naše vnímanie generála Štefánika o obraz veliteľa armády, ktorá svojou

sibirskou ofenzívou podstatne ovplyvnila koniec prvej svetovej vojny.“ (s. 78-79)

Podstatná časť publikácie sa venuje aj stredovekým dejinám Uhorska. Krajniak prichádza s myšlienkou, že kráľovstvo prosperovalo iba vtedy, keď panovník dokázal presadiť svoju autoritu. V súčasných podmienkach si pod tým môžeme predstaviť zákon, ústavu a ich moc vo vzťahu k verejnosti. Ak podľa autora v krajine absentovalo silné vedenie, vládol v nej neporiadok, rozvrat a chaos. „Ak panovník dokázal centralizovať moc v krajine do svojich rúk, väčšinou čakalo za jeho vlády Uhorsko obdobie rozmachu a prosperity. Karol Róbert, Matej Korvín a Mária Terézia sú príkladmi silných panovníkov, ktorí vďaka centralizácii moci dokázali uskutočniť reformy v Uhorsku.“ (s. 50)

) Tu nachádzame paralelu so súčasným politickým dianím. Aktuálni politici musia robiť reformy, ale aj vyhrávať voľby a byť populárni. Veľakrát sa tieto dve súčasti politického fungovania nedajú zladíť. Práve preto sa vlády a ideológie striedajú. Ťažko povedať, či je to v prospech Slovenska...

Pri vymenúvaní vybraných osobností je dôležitý najmä pohľad autora na jednu, preňho výnimočnú udalosť zo života daného politika. Publikáciu otvára knieža Rastislav. Práve on pripravil podmienky pre viac známeho kráľa Svätopluka. Paradoxné však je, že toho autor vykresľuje ako zradcu: „keď Rastislav pre Veľkú Moravu uhral veľký vojenský aj diplomatický úspech, prišla zrada. Rastislavov synovec Svätopluk uznal zvrchovanosť Východofranskej ríše a vydal Rastislava do rúk Frankom. Tí ho odsúdili, oslepili a uväznili“ (s. 13).

Svätý Štefan je druhý v poradí. Často sa objavil aj vo výrokoch súčasných politikov. Najmä predstavitelia SNS ho označovali za utláčateľa slovenského národa. Práve tu sa vynára komparácia s postojom autora tejto publikácie. Krajniak sv. Štefana označuje za zakladateľa Uhorska, šíriteľa kresťanstva na Slovensku prostredníctvom nových biskupstiev a kostolov. Podporoval kláštory, osobitne benediktínsky na Zobore v Nitre. Práve sv. Štefan zaviedol ako úradnú reč latinčinu, pretože sám tvrdil: „Veď kráľovstvo jediného jazyka a jediného mravu je slabé a krehké“. Podľa súčasných národovcov ide o kontroverznú postavu, preto autorovi slúži k cti, že ukázal aj jeho druhú tvár.

Následne sa autor venuje uhorskému kráľovi Karolovi Róbertovi, za ktorého podľa autora „Slováci“ v 14. storočí prežívali zlaté časy. V tejto kapitole dostáva priestor aj Matuš Čák Trenčiansky – pôvodom sedmohradský Rumun. Práve on zohral podľa autora negatívnu rolu pri hľadaní následníka zomrelého kráľa Ondreja III. Boj napokon vyhral práve Karol Róbert a aj s pomocou pápeža bol vymenovaný za uhorského kráľa. Matúša Čáka vykresľujú všetky učebnice dejepisu ako pozitívnu postavu našich dejín. Staršia slovenská historiografia, od čias štúrovcov, glorifikovala Matúša Čáka Trenčianskeho ako slovenského národného veľmoža. Wikipedia.org dokonca

o ňom píše: „Pre mnohé generácie slovenských národných buditeľov sa stal romantickým hrdinom vzdorujúcim uhorskej moci a Matúšova zem sa stala akýmsi prototypom slovenského kniežatstva, ktoré zohralo nemalú úlohu pri slovenskom národno-vedomovacom procese. Milan Krajniak ho vykresľuje presne opačne. Označil ho za „gaunera a výpalníka“ (s. 20). Podľa autora sa zabával tým, že plienil kláštory a mestá, ktoré neboli na jeho strane. Ťažil z anarchie, ktorá vtedy vládla v Uhorsku. Aj na tomto príklade je zrejmé, že autor do svojich textov vložil aj svoj vlastný osobný pohľad na históriu.

Žigmunda Luxemburského autor vykresľuje ako jediného cisára, ktorý určil Bratislavu ako hlavné mesto Uhorska. Za jeho panovania zažívalo „Slovensko“ rozkvet. Jedna kapitola je venovaná aj Janovi Jiskrovi. Aj napriek tomu, že nemá slovenské korene, slovenské dejiny ovplyvnil. Podľa autora totiž výrazne vojensky pomáhal Matejovi Korvínovi na Slovensku. O Matejovi Korvínovi autor píše ako o uhorskom kráľovi 15. storočia, ktorý zabezpečil pre ľudí prijateľné životné podmienky, za jeho vlády sa rozvíjali banské mestá a bola založená prvá univerzita – Academia Istropolitana v Bratislave.

V nasledujúcej kapitole hrá hlavnú rolu Juraj Thurzo. Podľa autora „počas obdobia Thurzovho palatiniátu panoval v Uhorsku pokoj a poriadok. Jedinou kontroverznou udalosťou počas jeho úradovania bola kauza krvavej grófký Alžbety Báthoryovej“ (s. 39). Jednoznačne však autor túto postavu dejín vykresľuje pozitívne. Podľa neho sa hlásil k slovenským koreňom. „Vo vlastnoručne písaných listoch adresovaných slovenským mešťanom sa viackrát vyjadruje o Slovákoch ako o nostra natio Slavica – našej slovenskej nácii“ (s. 39).

Autor neopomenul ani ďalšiu výraznú postavu našich dejín – Tomáša Bosniaka. Narodil sa v Bratislave, uzavrel známy Žitavský mier s Turcami, ktorý trval 20 rokov. Hádám najviac sa jeho meno spája s jeho ešte známejšou dcérou Žofiou Bosniakovou. Vyhlásili ju za svätú, jej telo sa nerozložilo ani 400 rokov po smrti. Jej pozostatky boli uložené v kostole v Tepličke nad Váhom až do požiaru zapríčineného ľudskou rukou. Od roku 2012 je maketa jej tela uložená na hrade Strečno.

Máriu Teréziu autor vykresľuje ako osvietenú diktátorku. Uhorská kráľovná začínala vo vyrabovanom a upadajúcom Uhorsku po tureckých vpádoch. Podarilo sa jej ho pretvoriť na modernú krajinu s novými prvkami, ktoré dovtedy neexistovali, napríklad Tereziánsky urbár. Autor jej obdobie označuje za posledné, kedy Slováci neboli utláčaní Maďarmi.

Jednu z najrozsiahlejších kapitol tvorí portrét Ludovíta Štúra, zakladateľa spisovnej slovenčiny. Autor ho označuje za dôležitú osobnosť politických dejín, aj keď bol vo svojej podstate politicky neúspešný. „V politike vždy pôsobili dva typy ľudí. Prvý typ sa snaží politiku tvoriť. Snaží sa vytýčiť kurz, stanoviť ciele... Druhý typ ľudí sa oportunisticky vezie a používa politiku iba

ako prostriedok na dosiahnutie vlastných – nepolitických cieľov... Ludovít Štúr rozhodne politiku tvoril. Bojoval za to, čomu veril. Politicky prebudeneho slovenského národa sa nedožil“ (s. 55).

Mladoštúrovcov Štefana Moyzesa, Štefana Marka Daxnera a Jána Francisciho autor postavil na piedestál iniciátorstva Memoranda slovenského národa, označil za zakladateľov Matice slovenskej a troch slovenských gymnázií. Venuje sa aj profilu Milana Hodžu, ktorý bol podľa neho pri určovaní hranice Slovenska a rozvinul zahraničnú politiku Paríža. Kňaza Andreja Hlinku v jeho čase nasledovali masy ľudí. Autor vyzdvihuje najmä jeho iniciovanie spoločného štátu s Čechmi.

Výnimočná je kapitola o Karolovi Sidorovi. Autor ho opisuje ako politika, ktorý povedal Hitlerovi NIE. Nachádzame tu opäť paralelu so súčasnosťou. Ktorý politik si dnes dokáže zachovať rovnú chrbtovú kosť a svoju tvár? Sidora autor vykresľuje ako Tisovho odporcu a politika, ktorý neveril, že sa to bude dať s Nemcami uhrať.

Jednou z osobností je aj generál Ján Golian. Velil v Slovenskom národnom povstaní. Neustúpil a bránil Slovensko pred Nemcami. „Vďaka generálovi Golianovi sme na niekoľko týždňov neboli iba objektom, ale subjektom európskych dejín“ (s. 91).

V publikácii síce posledný, ale v očiach autora určite nie zatracovaný Alexander Dubček. Kapitola má podtitul „Ľudskosť a nádej“. Je veľmi zaujímavé pozorovať postoj pravicovo orientovaného autora, v ktorom dokáže objektívne zhodnotiť prínos Dubčeka do našej histórie. Označuje ho za komunistu, ktorý veril, že aj komunizmus môže byť ľudský. Podľa všetkých prieskumov verejnej mienky je Alexander Dubček v srdciach Slovákov zapísaný ako najvýznamnejšia osobnosť slovenského národa v 20. storočí. Autor sa pýta: „Prečo je to tak?“ (s. 100). A sám aj odpovedá: „Ako politik sa veľakrát pomýlil. Aj v zásadných veciach... Alexander Dubček nebol žiadny hrdina. Ale povedzme si úprimne, nestelesňoval aj v tomto Dubček len povahu väčšiny z nás? Napriek Dubčekovým chybám a omylom sa mi zdá, že ľuďom na Slovensku dnes chýba práve to, čo Dubček stelesňoval. Ľudskosť“ (s. 101).

Autorovi sa v tejto publikácii podarilo vyzdvihnúť osobnosti, ktoré pre našu históriu „niečo“ urobili, ktoré si zachovali svoju tvár a aj napriek odporu dokázali bojovať za „našu“ vec. „Rozmýšľanie nad vlastnými dejinami nám pomáha neopakovať chyby, ktorých sa dopustili naši predkovia“ (s. 103).

Publikácia „Úspešní politici slovenských dejín“ prináša svedectvo zväčša o dobe, ktorej mnohí z nás neboli účastní. Napriek tomu, jej jednoduchosť, vecnosť, výstižnosť nám ponúka možnosť, ako sa v niektorých historicko-politologických otázkach zorientovať veľmi rýchlo. Napriek tomu, v budúcnosti by autor mohol urobiť posun od krátkych encyklopedických charakteristík k širšej odbornej reflexii a využiť odkaz opisovaných osobností aj pre súčasny

politický zápas. Študentom politických vied by sa tak do rúk dostala hodnotná publikácia, ktorá by pre ich štúdium znamenala viac možností.

Na záver možno pár slov, prečo sa túto publikáciu oplatí prečítať. Najviac preto, aby sme sa do budúcnosti poučili a nemuseli sa za chyby hanbiť, a tiež preto, aby sme si ctíli a vážili tie osobnosti, vďaka ktorým máme vlastnú svojbytnosť, vlastný štát, vlastný národ a vlastnú reč.

Radovan Slobodník  
Katedra verejnej politiky a verejnej správy  
Fakulta sociálnych vied UCM, Trnava